

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра філософії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

Майя НІКОЛАЄВА

12 » *Вересень* 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософія науки та етика науковця»

Рівень вищої освіти: Третій (доктор філософії)
Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність: 053 Психологія
Освітньо-професійна програма: Психологія

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія науки та етика науковця».
– Одеса: ОНУ, 2023. – с.

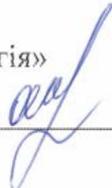
Розробники: Шевцов С. П., д. філос. н., професор кафедри філософії; Голубович І.В. д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол № 1 від «29» 08 2023 р.

Завідувач кафедри _____ (Інна ГОЛУБОВИЧ)
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОНП «Психологія»

_____ (Оксана КОНОНЕНКО)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК)

Факультету психології та соціальної роботи

Протокол № 1 від «31» 08 2023 р.

Голова НМК _____ (Маргарита КРЕМЕНЧУЦЬКА)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>Очна (денна, вечірня) форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 змістових модулів – 3	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Спеціальність 053 Психологія Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)	<i>Обов’язкова</i>
		<i>Рік підготовки:</i>
		1-й
		<i>Лекції</i>
		16 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		14 год.
		<i>Лабораторні</i>
		<i>Самостійна робота</i>
		90 год.
	Форма підсумкового контролю: <i>іспит</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – роз'яснення філософських засад наукового знання, евристичних можливостей та обмежень методів дослідження та етики науковця.

Завдання:

- 1) розкрити філософські підвалини наукового знання взагалі та конкретної науки;
- 2) сформувані уявлення щодо філософського виміру методології наукового дослідження;
- 3) сформувані уявлення про потенційні можливості наукового дослідження та ролі науковця у суспільстві;
- 3) надати розуміння зв'язку між етикою науковця та науковим знанням і суспільством.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

Інтегральна компетентність:

Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати значущі комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері психології, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність розв'язувати комплексні проблеми психології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК 1. Здатність виокремлювати, систематизувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

СК 8. Здатність використовувати сучасні методи та технології наукової комунікації задля апробування результатів власних наукових досліджень в вітчизняних та світових наукових фахових виданнях.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

РН 1. Мати передові концептуальні та методологічні знання щодо обраної для дослідження проблеми у сфері психології / на межі предметних галузей, а також дослідницькі уміння, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з психології.

РН 2. Розуміти загальні принципи та методи психології, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері психології та у викладацькій практиці.

РН 3. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, формулювати і перевіряти гіпотези, визначати чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

РН 4. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з психології та дотичних міждисциплінарних напрямів із дотриманням норм професійної і академічної етики.

РН 6. Критично і системно оцінювати результати власної науково-дослідної роботи і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми, визначати перспективи подальших наукових розвідок.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати: фундаментальні основи наукового знання та філософські підвалини конкретної науки; основні методи наукових досліджень та їхній зв'язок з природою людського розуму і життя; принципи будування проектів наукових досліджень; межі людського знання та методи їх розширення; основні принципи наукової методології та етики науковця; методи та практики постійного саморозвитку та самовдосконалення.

вміти: критично мислити, зокрема, вміння застосовувати критичне мислення до аналізу результатів власного наукового дослідження, його наукової новизни, теоретичного і практичного значення.

Бути здатними до безперервного саморозвитку та самовдосконалення. Застосовувати в роботі інноваційний підхід. Сприяти розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Філософія науки

Тема 1. Що таке наука. Поняття «філософія» та «наука»: відмінність та подібність. Відмінність науки від псевдонауки та квазінауки. Ідеали науки. Норми науки. Види наук. Філософія науки як філософська дисципліна, яка вивчає науку як свій об'єкт. Навіщо науковцям філософія? Філософія окремих наук. Поняття «філософія науки» у вузькому та широкому значеннях.

Тема 2. Філософські та наукові методи дослідження. Методологія науки як частина філософії науки. Поняття «дослідження», «філософське дослідження» та «наукове дослідження». Основні завдання наукового дослідження (за О. А. Івіним). Способи обґрунтування ідей. Гіпотеза: визначення, класифікація, правила формулювання. Обґрунтування та критика гіпотез. Теорія: визначення та структура. Операції раціоналізування. Способи дослідження. Класифікація способів дослідження. Поняття наукової парадигми. Поняття наукової революції.

Змістовий модуль 2. Формування методології філософського дослідження

Тема 3. Як проводити філософське чи наукове дослідження. Проблемні ситуації та їхній зв'язок із актуальністю теми дослідження, ступенем розробленості проблеми, метою та завданням дослідження, об'єктом і предметом дослідження. Поняття «нове знання» та «наукова новизна». Актуальність та мода. Оцінка дослідження. Мова та форма наукового дослідження.

Тема 4. Філософська та наукова література. Філософська та наукова література як форма звітності про проведене дослідження: тези, доповіді, повідомлення, статті, рецензії, огляди, монографії, реферати, курсові роботи, дисертації, автореферати, звіти науково-дослідних робіт тощо. Цитування. Бібліографічні посилання та описи. Електронні ресурси, їхні можливості та недоліки. Ознаки наукової ситуації.

Тема 5. Особливості наукового дослідження. Тема практичного заняття за спеціальністю аспіранта та на його вибір – з урахуванням специфіки факультету та напряму дослідження.

Змістовий модуль 3. Етика науковця

Тема 6. Метаетика. Що таке етика. Види етики (метаетика, нормативна етика, прикладна етика). Етичні концепції (деонтологія, етика чеснот, консеквенціоналізм, утилітаризм тощо). Види прикладної етики (біоетика, ділова етика, екологічна етика, комп'ютерна етика, медична етика, наукова етика, педагогічна етика, політична етика, юридична етика тощо).

Тема 7. Наукова етика. Наукова етика як частина філософії науки. Моральні принципи Р. Мертона. Універсальна мета наукової етики. Норми толерантності. Дослідницька етика. Проблема лінгвіцизму. Проблеми академічної непристойності (видавання себе за іншу особу, обман, підтасування фактів, плагіат, професійна непристойна поведінка, саботаж, списування, утиски в академії, хабарництво, шахрайство тощо). Кодекси наукової етики.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Очна форма					
	Усього	у тому числі				
		л	п/с	лаб	інд	ср
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Філософські методи						
Тема 1. Що таке наука	18	2	2			14
Тема 2. Філософські та наукові методи дослідження	20	2	2			16
Разом за змістовим модулем 1	38	4	4			30
Змістовий модуль 2. Формування методології філософського дослідження						
Тема 3. Як робити філософське чи наукове дослідження	20	2	2			16
Тема 4. Філософська та наукова література	18	2	2			14
Тема 5. Особливості наукового дослідження	10	2	2			6
Разом за змістовим модулем 2	48	6	6			36
Змістовий модуль 3. Етика науковця						
Тема 5. Метаетика	16	2	2			12
Тема 6. Наукова етика	18	4	2			12
Разом за змістовим модулем 3	34	6	4			24
Усього годин	120	16	14			90

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені навчальним планом.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кільк.год.
		Очна форма
1	Що таке наука	2
2	Філософські та наукові методи дослідження	2
3	Як робити філософське чи наукове дослідження	2
4	Філософська та наукова література	2

5	Особливості наукового дослідження	2
6	Метаетика	2
7	Наукова етика	2
	Усього	14

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальним планом.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Що таке наука [1]	14
2	Філософські та наукові методи дослідження [1]	16
3	Як робити філософське чи наукове дослідження [1]	16
4	Філософська та наукова література [1]	14
5	Особливості наукового дослідження	6
6	Метаетика [1]	12
7	Наукова етика [1]	12
	Усього	90

До самостійної роботи відноситься:

[1] – підготовка до лекцій, семінарських;

[2] – написання рефератів, есе.

Обговорення та оцінювання самостійної роботи здійснюється на поточному та підсумковому контролі.

Самостійна робота здобувачів забезпечується засобами Google Workspace for Education.

Навчально-методичне забезпечення: робоча програма навчальної дисципліни; навчально-методичні матеріали для лекцій, конспекти (тексти, схеми) лекцій; мультимедійні презентації; плани практичних занять; методичні вказівки (рекомендації) щодо самостійного вивчення дисциплін.

Критерії оцінювання виконання самостійної роботи:

- своєчасність виконання;
- добросовісність та коректність у представленні текстів, презентацій та посилань (у разі доведеного плагіату бали за роботу анулюються);
- повнота, грамотність і коректність розкриття основних положень;
- творчий підхід до постановки і реалізації завдання;
- відповідність формальним критеріям (структура, послідовність, логічність, мовна грамотність, якість оформлення тощо).

9. Методи навчання

Метод проблемного викладення (наукового пошуку).

Пояснювально-ілюстративні методи: лекція, пояснення, самостійне опрацювання літературних джерел, робота з електронними конспектами лекцій та презентаціями, опрацювання наукових публікацій.

Наочні методи (презентації, ілюстрації).

Репродуктивні методи: розв'язування задач за алгоритмами конкретних методів, практичні роботи.

Дослідницький метод.

Методи формування і стимулювання пізнавальної діяльності: навчальні дискусії.

10. Форми контролю і методи оцінювання

Методи усного контролю: індивідуальне усне поточне опитування, оцінювання доповідей, підсумковий контроль – усний іспит.

Методи письмового контролю: письмові поточні самостійні роботи.

При оцінюванні в балах рівня засвоєння матеріалу використовуються загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

Оцінка за національною шкалою та відсоток від максимальної кількості балів	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно (90-100% від максимальної кількості балів)	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних/ розрахункових завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

<p>Добре (75-89% від максимально ї кількості балів)</p>	<p>достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.</p>	<p>правильно вирішив більшість розрахункових /тестових завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання</p>
<p>Задовільно (60-74% від максимально ї кількості балів)</p>	<p>володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.</p>	<p>може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину розрахункових/тестових завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.</p>
<p>Незадовільно з можливістю повторного складання (35-59% від максимально ї кількості балів)</p>	<p>володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки</p>	<p>недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.</p>

Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (0-34% від максимально ї кількості балів)	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача
--	----------------------------------	---

Примітка: максимальна кількість балів за кожним змістовним модулем вказана в п.12.

11. Питання для поточного та періодичного контролю

1. Поняття «філософія» та «наука».
2. Відмінність науки від псевдонауки, квазінауки та паранауки.
3. Ідеали науки (теорія, істина, об'єктивність тощо).
4. Поняття «філософія науки» у вузькому та широкому значеннях.
5. Поняття «дослідження» та «наукове дослідження».
6. Основні завдання наукового дослідження.
7. Поняття «методологія», «метод» і «методика».
8. Поняття «наукового методу».
9. Загальна, окрема та конкретна методологія.
10. Норми науки (обґрунтованість наукового знання, логічна послідовність, раціональність, практична значущість).
11. Наукове обґрунтування (емпіричне, опосередковане, теоретичне, методологічне, системне, контекстуальне тощо).
12. Наукова критика (емпіричне спростування, логічна фальсифікація, реальне спростування, суперечка, парафальсифікація тощо).
13. Поняття «нове знання» та «наукова новизна».
14. Поняття «мета» та «завдання» («задача»).
15. Поняття «об'єкт» і «предмет».
16. Поняття «опис», «пояснення», «прогноз» і «розуміння».
17. Проблемні ситуації (неявні проблеми, проблеми-замороки тощо).
18. Гіпотеза: визначення, класифікація, правила формулювання.
19. Теорія: визначення та структура.
20. Наукова література(монографії, статті, доповіді, рецензії, біографічні, географічні й інші описи (нариси), короткі повідомлення, автореферати, реферати, тези доповідей і повідомлень, звіти науково-дослідних робіт, дисертації тощо).
21. Цитати. Бібліографічні посилання й описи.
22. Етика: визначення, види.
23. Основні етичні концепції.
24. Види прикладної етики.
25. Що таке наукова етика.

26. Моральні принципи Р. Мертона.
27. Універсальна мета наукової етики. Норми толерантності.
28. Проблема лінгвіцизму.
29. Проблеми академічної непристойності.
30. Кодекси наукової етики.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточний контроль			Підсум- ковий контрол ь	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	30	100
20	30	20		

Критерії та шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсowego проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
85–89	B	добре	
75–84	C		
70–74	D		
60–69	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Голубович І. В., Шевцов С. П. Філософія науки та етика науковця. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти. Одеса: Видавництво ОНУ, 2020. 51 с.

2. Готинян-Журавльова В. В. Сучасна філософія науки: методичні вказівки для студентів нефілософських факультетів. Одеса: ОНУ, 2016. 42 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 / Нац. стандарт України. Вид. офіц. Введ. з 01.07.2016. К.: УкрНДНЦ, 2016. 16 с. (Інформація та документація).
2. Етичний кодекс ученого України / НАН України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09/conv?lang=ru#Text> (дата звернення: 18.06.2020).
3. Філософія науки / за ред. І. С. Добронравової. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченко, 2018. 255 с.

Додаткова

1. Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій (розроблено на підставі ДСТУ 3008-95 «Документи. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення») // Бюлетень ВАК України. К., 2011. № 9/10. С. 2–10.
2. Гальченко С.І., Силка О.З. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Черкаси: АММО, 2015. 93 с.
3. Кодекс наукової етики / Всеукраїнська громадянська організація «Українська федерація вчених» // Наука і наукознавство, 2005. № 3. С. 31–37.
4. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016. 117 с.
5. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 628 с.
6. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / під загал. ред. Л. Губерського. 2-е вид., перероб. і доп. Харків: Фоліо, 2017. 624 с. (Підручники для ВУЗів).
7. Філософія науки / за ред. І. С. Добронравової. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченко, 2018. 255 с.
8. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположних методологій філософії науки. К.: Центр практичної філософії, 2000. 252 с. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 / Нац. стандарт України. Вид. офіц. Введ. з 01.07.2016. Київ: УкрНДНЦ, 2016. 16 с. (Інформація та документація).
9. Dicken P. Getting Science Wrong: Why the Philosophy of Science Matters. London: Bloomsbury, 2019. 202 p.
10. Resnik D. B. What Is Ethics in Research & Why Is It Important? URL: <https://www.niehs.nih.gov/research/resources/bioethics/whatis/index.cfm#:~:text=Wh>

en%20conducting%20research%20on%20human,and%20burdens%20of%20research
%20fairly (accessed 18.06.2020).

11. Rosenberg A., McIntyre L. *The Philosophy of Science: A Contemporary Introduction*. The 4th ed. London: Routledge, 2019. 294 p. (Routledge Contemporary Introductions to Philosophy).
12. Shevtsov S. Ethical nodes in the philosophy of science // *Philosophy International Journal*. 2022. Volume 5, Issue 2.
<https://medwinpublishers.com/PhIJ/ethical-nodes-in-the-philosophy-of-science.pdf>
13. Smith D. Five principles for research ethics // *Monitor Staff*, January 2003. Vol 34. No. 1. P. 56.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека “psylib” (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.) <http://www.psylib.kiev.ua>
2. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>
3. Вся нормативка з підготовки, захисту дисертації та публікації наукових статей:
[http://sslab.com.ua/Home/Post/51/vsya-normativka-z-p%D1%96dgotovki_-zaxistu-disertac%D1%96%D1%97-ta-publ%D1%96kac%D1%96%D1%97-naukovix-statej-\(stanom-na-22-zhovtnya-2019-r\)?fbclid=IwAR1ydnAiwIvq6aK1MRMrxa307gqAlp9pbeXKJhdCm4715Jn446KbXLaTv0M](http://sslab.com.ua/Home/Post/51/vsya-normativka-z-p%D1%96dgotovki_-zaxistu-disertac%D1%96%D1%97-ta-publ%D1%96kac%D1%96%D1%97-naukovix-statej-(stanom-na-22-zhovtnya-2019-r)?fbclid=IwAR1ydnAiwIvq6aK1MRMrxa307gqAlp9pbeXKJhdCm4715Jn446KbXLaTv0M)
4. Українські матеріали та ресурси із академічної доброчесності:
<https://www.skeptic.in.ua/integrity/>
5. Committee on Publication Ethics (COPE): <https://publicationethics.org/>